

TERESA BACH SAC

STOWARZYSZENIA W KOŚCIELE

SPRAWOZDANIE Z SYMPOZJUM ZORGANIZOWANEGO
NA WYDZIALE PRAWA KANONICZNEGO I ŚWIECKIEGO KATOLICKIEGO UNIWERSYTETU LUBELSKIEGO
18 LISTOPADA 1987 ROKU

Zagadnienie powołania i misji osób świeckich w Kościele i świecie było przedmiotem obrad Synodu Biskupów w Rzymie w dniach 1-30 X 1987 r. Tematyka ta w wielu ośrodkach duszpasterskich i naukowych była i jest nadal podejmowana z uwagi na jej ważność i aktualność. Problem ten rozpatrywany jest w aspekcie historycznym, teologicznym, pastoralnym, prawnym itp.

Wydział Prawa Kanonicznego i Świeckiego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego również podjął tę tematykę. Zorganizowane sympozjum poświęcone było problematyce stowarzyszeń kościelnych. Miało ono charakter sprawozdania z VI Międzynarodowego Kongresu Stowarzyszenia Kanonistów (Consociatio Studio Iuris Canonici Promovendo), które odbyło się w Monachium w dniach 14-19 IX 1987 r., a poświęcone było prawu zrzeszania się w Kościele. Celem sympozjum sprawozdawczego było przekazanie głównych myśli i poglądów prezentowanych na Kongresie w Monachium, a także próba pogłębienia problematyki stowarzyszeń kościelnych na gruncie prawa kanonicznego i prawa polskiego. Tematyką byli zainteresowani nie tylko kanoniści, ale także pracownicy i studenci Sekcji Nauk Prawnych, a nawet studenci z innych wydziałów, zwłaszcza z Wydziału Teologicznego. Otwarcia sympozjum dokonał dziekan Wydziału ks. prof. dr hab. Henryk Misztal. On też obradom przewodniczył. Program sympozjum obejmował trzy referaty, po których miała miejsce dyskusja.

Ksiądz dr Ryszard S t y c h m i l e r wygłosił referat pt. *Prawo zrzeszania się w Kościele. Wprowadzenie w tematykę VI Międzynarodowego Kongresu Kanonistów*, który był szczegółowym sprawozdaniem z tegoż Kongresu. Autor omówił stronę organizacyjną Kongresu oraz jego przebieg. Program był realizowany na sesjach plenarnych oraz w 6 grupach tematycznych. Jak wynikało z relacji, tematyka Kongresu dotyczyła prawa zrzeszania się w Kościele oraz możliwości jego realizacji. Nie ograniczono się jednak do spraw związanych z działalnością stowarzyszeń kościelnych. Przedmiotem zainteresowania były także z jednej strony instytucje życia konsekrowanego, z drugiej natomiast problemy związane z istnieniem i działalnością różnych zrzeszeń nieformalnych, np. ruchów charyzmatycznych. Prelegenci nie ograniczyli się do aspektu kanonicznego zagadnień, ale uwzględnili także aspekt prawnoporównawczy. Część referatów dotyczyła sytuacji prawnej zrzeszeń o charakterze kościelnym na płaszczyźnie prawa świeckiego. Na zakończenie Prelegent podkreślił ważność tego wydarzenia (VI Kongresu kanonistów) dla rozwoju kanonistyki, zwłaszcza w aspekcie poznania oraz interpretacji obowiązującego prawa zrzeszania się w Kościele.

Kolejny referat został wygłoszony przez ks. prof. dra hab. Józefa K r u k o w s k i e g o na temat: *Sytuacja prawna stowarzyszeń kościelnych w Polsce*. Autor w swym referacie uwzględnił zarówno aspekt kanoniczny zagadnienia, jak też sytuację stowarzyszeń kościelnych na gruncie prawa polskiego. Na początku omówił katolicką koncepcję prawa do zrzeszania się oraz możliwości jej realizacji według przepisów odnowionego Kodeksu Prawa Kanonicznego. Podkreślił, iż prawo do zrzeszania się jest prawem wolnościowym człowieka. Źródłem tego prawa jest naturalna godność osoby ludzkiej oraz nadprzyrodzona godność osoby ochrzczonej. Z tej racji prawo to przysługuje każdemu człowiekowi i każdemu chrześcijaninowi (duchownym i świeckim). Charakteryzując przepisy prawa kanonicznego dotyczące stowarzyszeń wiernych, podkreślił, iż do powstania stowarzyszenia wymagane są następujące elementy: podmiot, akt dobrowolny oraz cel kościelny.

Następnie Referent omówił możliwości zrzeszania się chrześcijan w Polsce w świetle obowiązującego prawa polskiego. Podkreślił, iż przemiany, jakie dokonały się po II wojnie światowej w Polsce, zwłaszcza przejście władzy przez partię komunistyczną oraz przyjęcie założeń marksizmu-leninizmu, wywarły wpływ na zmianę koncepcji prawa do zrzeszania się. Przyjęto socjalistyczną koncepcję praw obywatelskich, zgodnie z którą prawo do zrzeszania się uznano za prawo polityczne (a nie za jedno z praw wolnościowych człowieka). W świetle tych założeń przepisy prawa o stowarzyszeniach z 1932 r., które w okresie międzywojennym obejmowały wyłącznie stowarzyszenia niekościelne, rozciągnięto w 1949 r. również na wszystkie stowarzyszenia kościelne, w tym także zakony. Po omówieniu założeń nowelizacji z 1949 r. Autor przedstawił stanowisko Episkopatu Polski wobec nowych regulacji prawnych, podkreślając, iż sprzeciw Episkopatu nie wpłynął na zmianę stanu prawnego. Zdaniem Referenta jedynie warunki faktyczne uległy liberalizacji, a stowarzyszenia kościelne działają teraz głównie w ramach organizacyjnych podstawowych struktur kościelnych, zwłaszcza parafii.

Referent, dokonując próby klasyfikacji działających obecnie w Polsce stowarzyszeń kościelnych, przyjął kryterium formalne (akt erekcji lub uznanie przez Kościół oraz wpisanie do rejestru stowarzyszeń). Wyróżnił trzy podstawowe grupy stowarzyszeń: 1) stowarzyszenia katolików świeckich zarejestrowane przez państwo, ale nie uznane przez Kościół (np. PAX, ChSS, Zrzeszenie Katolików „Caritas”); 2) stowarzyszenia uznane przez państwo i przez Kościół (do tej grupy zaliczyć można instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego, a także inne, np. Towarzystwo Naukowe KUL, Towarzystwo Przyjaciół KUL); 3) stowarzyszenia kościelne nie uznane przez państwo (m.in. różnego rodzaju stowarzyszenia przykościelne, działające w ramach organizacyjnych parafii).

Trzecim Prelegentem był doc. dr hab. Bronisław Z u b e r t OFM, który wygłosił referat pt. *Zasada partycypacji wiernych w duchowości instytutu zakonnego*. Autor na wstępie podjął próbę teoretycznego przedstawienia platońskiej zasady partycypacji, a następnie ukazał możliwości jej zastosowania do istniejących form stowarzyszeń świeckich, które uczestniczą w duchowości danego instytutu zakonnego (tzw. trzecie zakony). Podkreślając chrześcijański sens zasady partycypacji, Referent stwierdził, że poprzez chrzest człowiek staje się uczestnikiem życia Boga. Na mocy tego sakramentu chrześcijanie uczestniczą w misji Kościoła. Jedną z form tego uczestnictwa są tzw. trzecie zakony, których celem jest udział w charyzmacie założyciela. Może on być realizowany na różnych płaszczyznach i za pomocą różnych środków. Autor wymienił szereg możliwości partycypacji osób świeckich w życiu i działalności instytutów zakonnych. Może to być partycypacja w życiu modlitwy i ofiary, w dążeniu do chrześcijańskiej doskonałości, partycypacja w dziełach chrześcijańskiej miłości bliźniego, w nauczaniu katechetycznym, w działalności na rzecz powołań zakonnych i kapłańskich, partycypacja w rozwoju publicznego kultu i życia liturgicznego, w misyjnej działalności Kościoła, w popieraniu doktryny katolickiej itp.

Po wygłoszonych referatach, zgodnie z programem, odbyła się dyskusja, obejmująca łącznie tematykę wszystkich referatów. W toku dyskusji podkreślono potrzebę większej współpracy

świeckich z duchowieństwem. Zwrócono także uwagę na potrzebę spontaniczności w realizacji prawa do zrzeszania się w Kościele. Wyrażono przy tym obawę, czy spontaniczność nie zostanie stłumiona przez ramy prawne. Podkreślono też, że przy całej spontaniczności, która jest niezbędna, aby stowarzyszenie kościelne mogło powstać i efektywnie działać, z drugiej strony konieczne są także „kryteria kościelności”. Przedmiotem zainteresowania dyskutantów były również zagadnienia szczegółowe, m.in. możliwość uczestniczenia duchownych w stowarzyszeniach o celach niekościelnych czy politycznych, kanoniczny status prawny chrześcijańskich związków zawodowych i inne.

Choć liczba wygłoszonych referatów była niewielka, to jednak sympozjum dało możliwość ogólnego zapoznania się z sytuacją prawną stowarzyszeń kościelnych w aspekcie prawa kanonicznego i prawa polskiego. Było też okazją do zapoznania się z pewną konkretną formą realizacji prawa do zrzeszania się w Kościele, jaką są trzecie zakony. Wprawdzie sympozjum „naszkieowało” pewien zakres problematyki prawnej związanej z działalnością stowarzyszeń kościelnych, to jednak wydaje się, że ze względów naukowych oraz praktycznych istnieje potrzeba dalszych, pogłębionych badań w tej dziedzinie.